

התקנות בישראל – תקנות הקהילות

בשנת תקפ"ג (1823) אבל הח"ק ת"ת כבר התקיימה בשנת תק"י⁸³.

מפנקס הת"ת בביאליסטוק. התקנות מועטות הן ואלה שהועתקו ב"מקורות" הן מהשנים תר"כ ותרכ"ב (1860, 1862) והחתום עליהן: "רפאל יו"ט ליפמן היילפרין אב"ד דפה", הוא הגאון בעל שו"ת עונג יו"ט⁸⁴. אחד מהדרכים שמצאו להספקת צרכי הקהילה הוא "שכל הבעלי בתים דיירי עירנו פה, יצוו להמשרתת שלהם לאסוף העצמות אשר ישארו מהבשר אחר הבישול והאכילה ולייחדם אל מקום אחד, ובכל שבוע יסבב איש אחד עם עגלה מבית לבית לקחת את העצמות מכל הבתים ולתנם במקום המיוחד להם, והריווח אשר יהיה מזה יהיה בשווה לשתי הצדקות הללו חלק כחלק [נהיינו חברת ת"ת וחברת ביקור חולים, שהוזכרו קודם], ואין לשום דבר שבקדושה שום זכות בהכנסה זאת זולתי שתי הצדקות הנ"ל. זה נעשה בתקנה קבועה מיד ולדורות⁸⁵.

מפנקס החברה תלמוד תורה ב"שדה לבן". היא "כיעלאיא צערקאו", פלך קיוב, התקנות הן משנת תקכ"ה (1765)⁸⁶.

תקנות הקהילה בטיקטין. אסף במקורות (ח"ד סי' עח) כותב שי. היילפרין⁸⁷ המציא לו העתקה מהתקנות שהוא מעוניין בהן, והוא לקטן מפנקס הקהל, כמבואר מציון המקורות ומיקומם⁸⁸.

אגודת החכמים
מח"ת 1234567

מפנקס חברת ש"ס בקהילת העלישווא (מורביה)⁸⁹. בין התקנות בפנקס זה אנו מוצאים לראשונה קביעת "דף היומי" בלימוד הש"ס. התקנות וזו ביניהן הן מט"ז סיון תקי"ט (1759), היינו יותר ממאה וחמשים שנה טרם שנתקן הדבר ע"י הג"ר מאיר שפירא זצ"ל מלובלין ונתקבל הדבר מאז כמעט בכל תפוצות ישראל, אלא שלפי הנראה לא היה זה במגמה לגמור הש"ס בזמן מסויים. עכ"פ ראויה תקנה זו לתשומת לב מיוחדת, וז"ל התקנה בדילוגים:

"מדי יום ביומו תמידין כסדרן חוב מוטל עלינו החתומים מטה להתאסף בבית אחד... וללמוד בעיון דף אחד גמרא פרש"י ותוס' ומהרש"א, דהיינו בזה הזמן גמרנו להתחיל מס' ברכות... ומי יתן והיה לבכנו זה עמנו... לשמור ולעשות וללמוד ולגמור הש"ס עד גמירא⁹⁰.

83 מקורות ח"ד סי' קלט, עמ' קסב-קסו. התקנות שהעתיק אסף הן מהשנים תקפ"ג-תקפ"ז. ראה גם י. קלוזנר "תולדות הקהילה העברית בוילנא".

84 מקורות ח"ד סי' קמ, עמ' קסו.

85 אסף מעיר כי מתקנה זו "נראה כמה התחכמו אבותינו בגילוי מקורות הכנסה חדשים לצרכי הציבור".

86 מקורות ח"א סי' צז, עמ' קצב-קצג. ועיי"ש שקיבל העתק מהפנקס מההסטוריון ש. דובנוב וכתב לו שיש להסתפק בתאריך, שהוא תכ"ה, אלא שהוא נוטה לתקכ"ה ואסף מסכים עמו.

87 המו"ל של "פנקס ועד ארבע ארצות" ו"תקנות מדינת מורביה".

88 עיי"ש שאחר כל סעיף ניתן שנת התקנה והן מהשנים תל"ח-תע"ח ובאיזה דף היא נמצאת ב"פנקס הקהל". הערתי ע"ז לפי שאסף לא גילה הדבר במבואו, כדרכו בכ"מ. טיקטין היתה קהילה בינונית בפולין, אבל חשובה ומפורסמת ע"ש רבניה וגדוליה, כגון מהר"ם (ר' מנחם) טיקטין שחיבר הגהות על הרי"ף ונדפסו בש"ס ווילנא, והוא היה תלמיד הרמ"א, ע"י שה"ג בערכו.

89 מקורות ח"ד סי' קפה, עמ' רלד-רלו.

90 הרי שמצד אחד תיקנו שיהא לימוד הדף בעיון עם תוס' ומהרש"א, ולא כמו שנהוג היום ע"פ תקנת הרמ"ש מלובלין ללמוד רק גמרא ורש"י, מאידך אין כאן קבלה להמשיך ולעשות כן בכל הש"ס, אלא

[רלב]

פרק חמישי: ועדי הארצות ופנקסי הקהילות

"זמן אסיפת החברים יהיה בחצי היום, דהיינו אחר שעה ששית עד שעה שביעית⁹¹, ואם ימשך ב' יותר תע"ב (=תבוא עלינו ברכה).

"בית וועד יהיה אסיפת הלימוד של בני החברה אצל הגבאי, כי תיקנו ביניהם בכל שנה ושנה יחדשו ע"פ הגורל גבאי אחר...

"הגדת ההלכה יהיה בכל יום מפי איש אחר מבני החבורה, גלל כן הותקן בינינו שכל אחד מבני החברה יעיין היטב שיעור בגפ"ת ומפרשים, כדי שאם יוטל הגורל בחיקו יברר הלכה ברורה בפלפול וסברא... ואם מאן דהו שיפול עליו הגורל לא יוכל להגיד השיעור להיות העדרו העיון, עגש יענש אותו פלוני לקופה של החברה ג"צ⁹². וגם הותקן בינינו באם שיתרשל אחד מחתומים מטה ולא יבוא, ויפקד מושבו אצל הלימוד ההוא יוקנס לקופה הנ"ל א"צ⁹³, רק... באם שאונס הוא, שיהיה על פני השדה בחוץ, או חולשתו או חזותו או זולת זה שאר אונסין, אז פטור הוא מהקנס.

"כשבת ויו"ט יהיה זמן הלימוד והאסיפה, ג' שעות אחר חצות היום כדי שלא לבטל מעונג שבת, כאשר ששינה כשבת תענוג. וערב שבת שטרודים העם הרבה, יהיה זמן אסיפה של הלימוד בשחרית תיכף ומיד אחר היציאה מביהכ"נ.

"ואלו הן הימים יומא דמפגרי רבנן, שאין זמן הלימוד בעתים הללו: ערב יו"כ וערב ט' באב, ומכש"כ ט"ב, ופורים, וגם אסתר תענית לא הגיד מהרי"ל הלכה לתלמידיו⁹⁴.
גם זאת נתקן בינינו הח"מ: כימות הגשמים שהלילות ארוכים והימים קצרים והמלאכה מלאכת שמים מרובה, אז יהיה זמן הלימוד של החברים לערב אחר תפילת ערבית".

על תקנות הקהילות באנגליה. ראה "תקנות לעדת ישורין דק"ק בית הכנסת הגדולה דלונדון", לונדון תקפ"ז⁹⁵.

תקנות קהילות איטליה

תקנות בית התלמוד תורה בוירוונה. תקנות הללו הגיעו אלינו בשלשה טופסים

תפילה שיהא לבכם זה עמם, אחר שיגמרו מס' ברכות להמשיך בדף יומי גם במסכתות אחרות "עד גמירא".

91 ע"י אסף שמעיר כי כך עשו גם בפרנקפורט שהיו מפסיקים מעבודה בחצות היום והולכים ללמוד את השיעור הקבוע.

92 = ג' צלימר (קרייצר).

93 א' צלימר. לא שמענו קנסות בחברות דף היומי שבימינו.

94 ע"י ס' מהרי"ל הל' תענית אסתר צד 59: אמר מהרי"ל אין להגיד ההלכה אל הבחורים בתענית אסתר, וסמך לדבר אין אסתר מגדת. אין החברה דורשת תשלומין ליום שאין לומדים בו הדף, היינו ללמוד שני דפים ביום שאחריו, מאחר שלא קבעו זמן סיום המסכת או ש"ס. אח"כ הותנה שם מה שהיה רגיל אצל כל החברות ללימוד תורה או לאמירת תהלים וכיו"ב, שאם ימות אחד מבני החבורה, אז ילמדו בביתו של המת, לזכות נשמתו.

95 באוצר ישראל לאייזנשטט בערך תקנות מביא ע"פ העתון הפלס שנה א' התקנות שהכינו רבני ליטא בשנת 1900 (תר"ס) בנוגע למתן סמיכה לרבנים "ואמרו להציע אותן לפני ממשלת רוסיה לאשרן ולקיימן", וזה קשור כנראה עם תכנית השלטון בימי רוסיה הצארית לקבוע מי ראוי להיות רב בישראל. על ההצעות חתומים כל גדולי הרבנים דאז, ביניהם הג"ר דוד פרידמן מקארלין, הג"ר מאיר אטלאס מסאלאנט, הג"ר חיים עוזר גרודונסקי מווילנא ועוד (עיי"ש כרך יו"ד, עמוד 303). התקנות לא נתקבלו למעשה.

[רלג]